

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Osztályozás

Tárgy

707.1

Hely

Idő

"1934"

Személy

Helyszám

Szerző:

György László

Cím:

Östehetségek sanyaru

sorsa a nagyvárosban

Forrás:

Pesti Napló

Nbn.

1937 VII. 18

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Östehetségek sanyaru sorsa a nagyvárosban

Pest, az östehetségek Mekkája — Egy év alatt tízholdas tanyát
szerezhet, „aki művész” — Koszt, ruha és lakás a művészetért
Inkább nyalogatom a flasztert Pesten, mintsem hazamenjek kapálni

Elvesztett emberek a nyomortanyákon

(Saját tudósítónktól.) A história rendszerint úgy kezdődik, hogy lenn valahol a keményéletű, kevéskenyerű alföldi faluban megjelenik a pesti doktor úr. Zsebében harminc igazolvány, szépenzengő pecsétes okirat arról, hogy ő a magyar kultúra érdekében tette lábát ebbe a szerencsés faluba, mert olvasta valahol a vármegyei lapban, hogy él itt egy öreg juhászbojtár vagy fiatal napszámoslegény, aki ősi művészetű köcsögöket formáz, szobrokat farag vagy képeket fest. Hát ezt az »embört« szeretné keblére ölelni.

Miután Csonka-Magyarország tizenhárom vármegyéjének egyetlen olyan falva sincs, ahol a lélek szepet tenni, ékeseket teremteni ne vágyakozna, hát csak természetes, hogy tudnak a drága vendégnek mutatni egy-egy ilyen csodabogarat. A józan magyar falu, ha külsőleg hangoskodóan le is nézi a festő, farigcsáló mesterkedést, amit ép ésszel nemigen űzhet szegény ember, hiszen »haszon nélkül való« — ilyenkor mégis büszke kicsit, látni kívánt szülőtere. Büszke a jegyző úr is, aki már látja a falu nevét a pesti újságokban, büszke a tanító, mert hiszen elmondhatja, hogy nála pillantotta meg az illető östehetség először Petőfi halálát, amit lemásolt ügyeskedően s ezzel művésszé változott. Hát így

állít be a processzió végre magához a megbámulni való östehetséghez is, aki pirulva, szégyenkezve, szemérmesen szedi elő szép kis festményeit. A keze remeg, a szíve dobog, hangja elfullad, amint kisuttogja, hogy mit is ábrázol színeskrétás művészete. A Riska tehenet ábrázolja, amint éppen az itatóvályu tükrébe hajtja rózsaszínű száját, a kedves vicinálist, amint integető szemével füstöt pipálva csoszog el a bakterház mellett. Az égen fehér, kerek báránnyelűk balagnak templomjáró kettésével a borbélytányér fényességű nap felett s lenevetnek a zöld töltésre, a pirostetűjű bakterházra, a sárga kis libákra, s János sógorra, ki mint bakter éppen nagyszerű zászlóját lengeti a remek vonat felé.

Mindez teljesen így, áhítatos dilettáns primitíven, a szívet mosolygató két dimenzió varázsában. A nap, a hegy, a vonat a bakter fejével egyenlő, a zászló arany csúcsa a máriakék eget böködi, a smaragdpirosvirágos fraangelicoi kis rét egy lábú kacsái akkorák, mint maga a tisztelt MÁV-mozdony. Így látja ő, ilyen színesen azon az égi szemüvegen keresztül, ami mámorossá teszi, ha plajbászt fog kezébe. Nincs tér és nincs mélység, csak varázslat van, hogy az ő két kemény keze, tíz vastag ujjja ilyen csodára képes. Az asszony azt véli, hogy Edes Jézus tett valami intést a dologban.

Mindezt csak sejti, ki nem mondja és most a pesti úriembertől várja, hogy felavassa őt, tőle, ki nagy szakértő lehet, hiszen balszemét behúnyva nézi a képeket. És a pesti úriember nem is várat sokat magára. Kimondja a szent igazságot, a nagy szentenciát:

— Megveri az Isten magát barátom, ha ezzel a nagy tehetséggel itt szárad tovább is falun. Hiszen Pesten arannyal mérik rőfjít vásznainak. Itthagyni mindent, megérti? Velem jön, én mintha kedves fiam volna, gondoskodom magáról...

Ami itt történik...

Feljönnek tehát expressz, a képekkel Budapestre.

A mecénás kioktatja az östehetséget. Elsősorban a szerkesztőségeket kell képeivel végiglátogatni.

A szerkesztőségeket, ahol nem akad tollforogató, kit ne ütne szíven a látvány, ahogy a kemény, kunképu legény kedves, ünnepi feketében, fényesre suvickolt csizmával bemutatja művészetét. Azt nem lehet neki megmagyarázni, hogy a művészet más dolog, mint ez. Neki a mecénás azt mondta, hogy egy év mulva tízholdas tanyát szerezhet magának játszói pingálásból. Hogyne lenne ő igazi művész, hiszen a mecénás lakást vett ki, amit fizet. Neki csak festegetni kell.

Kinn, a Nürnberg uccában van egy ilyen östehetséganya. Három lépés hosszú, négy lépés széles egy-egy szobája. Az ablakok vigasztalan sötét pesti udvarra nyílnak. Sokszor látogattam el ide.

— Napi öt képet kell föstenem — dicsekedett boldogan egyikük. — Ő aztán eladja mindet.

— Maga mit kap?

— Sokat. Fizeti a lakást, az tíz pengő egy hónapra. Most vett egy öltözet ruhát, cipőt, inget, kalapot hozzá. Kosztot is fizet, dohányt is. Pénzt majd a hónap végén kapok.

A koszt: szalonna, tej, kenyér. A ruha az összes hozzávalóval nem kerülhetett harminc pengőnél többre a Teleki téren.

Egy hónap mulva ismét találkoztunk.

— No, engem alaposan becsapott az a kupec
— mondja sötéten.

— Mi történt?

— Nem kell neki több kép. Állítólag nem akarok fejlődni. Amit festettem, azt levonta kosztra, rongyra és itthagytott egy fillér nélkül.

Sóhajt.

— Hát majd csak megleszek nélküle is. Laknak itt festők, akik azt mesélik, hogy minden nagy festő nyomorgott, nehezen élt. Az elején mindenkinél így van.

— Nem lenne talán jobb hazamenni?

— Haza? Hogy az egész falu ujjal mutogasson rám! A pesti »művész«-re. Már én bizony nem megyek a falumba vissza, csak ha teli leszek gubával. Inkább Pesten a flasztert nyalom, de nem kapálok többé.

Akik beérkeztek . . .

Tény, hogy azok közt, akik ilyen keservesen jártak, nem igen lehetne egy új Benedek Pétert felfedezni. Az igazi tehetség ráfálal az igazi mecénásokra is. El Pesten egy ismertnevű ujságíró, aki a legrégebben foglalkozik az őstehetségek problémájával. De az ő keze alatt csak az igazán értékes műve maradt meg. Akik nála »befutnak«, azok többé-kevésbé árat tudnak kapni képeikért. Persze őket is befolyásolni kellene, hogy ne akarjanak ezentúl kizárólag őstehetség-mivoltukból megélni. De ez reménytelen dolog. Amint egy képük aranykeretbe kerül, mámorosabbak a lángba hulló pillénél is. Beszélgettem egyikükkel, aki asztalos volt. Szósz szerint idézem életvallomását.

— *Én már az asztalosműhelyben, ahol inas voltam, rajzolgattam. Megéreztem, hogy nem való vagyok a büdös, enyves műhelybe, az ostoba, goromba inások közé. Finomabb volt a lelkem, mint nekik. Gúnyoltak és csúfoltak is ezért, de én csak kitartottam, hogy művész leszek. Nagynehezen felszabadultam, de mindenütt rossz fizetést adtak. Egy művészajlamu nem kellett nekik. Egyszer a mester, mert elrontottam egy szekrényt, úgy a szájamra vágott, hogy két fogam kitört. Akkor otthagytam a szakmát és azóta csak a művészetnek akarok élni...*

Egy kárpitosság: *En megvallom, ha azuccán találkozom régi barátaimmal, bizony félrefordítom a fejem. Utálom én őket, nem értenek meg engem. — Miért növesztesz szakállt meg hosszú haját? — kérdik és szemembe vigyorognak. Persze én lenézem őket.*

Susztersegéd (róla cikkeket is írtak a képeslapok): A nagy művész, akik ezeket keresnek, hamis kufárok. Nekem a művészet a lelkem mélyiből fakad.

— Kit tart művésznek?

— Aki iskola nélkül is fest. Vagy ír. Mint Ady Endre. A szívéből. A nagy zseniktől nem kérnek iskolai bizonyítványt. Hallottam arról a *Gaginról* (!), aki míg élt nyomorgott s halála után ezeket értek a képei. Nem baj, hogy nyomorgok. Különbösen is más dolog, ha az ember mint művész nyomorog, mintha suszterként gürölné...

Elteszik a prospektust, ahol nevük nyomtatva van. Éjjel azt nézik, nappal azt mutogatják mindenkinek. És inkább éhenhalnak, ha sehol se állnak már szóba velük, de a szakmába vissza soha nem mennek. Párnapos dicsőségük egész további keserves életükre ember- és tehetséggűlöllővé teszik őket. Még élnek valahogy könyöradományokból, aztán összekerülnek az alvilág figuráival, ahonnan az út majdnem mindig a lejtőre vezet.

Az élelmesebbek nem züllebenek el.

A faluról hozott tisztesség annyira él bennük, hogy a legkomiszabb nélkülözést, megalázásokat vállalják, csak hogy Pesten maradhassanak. Kis színes levelezőlapokat festenek, éjszakanként a vendéglőket járják. Tíz-hús fillérért rajzolnak is. És lerongyolódva, félve, fátyolos, zavaros pillantással mennek vasárnapról vasárnapra a múzeumba, hogy talán mégis elleshetik: mi a titka a pénzre váltható művészetnek.

De ha a falu és az öngyilkosság között kell választaniok, inkább az utóbbit választják.

Epilógus

Egy ilyen festő őstehetség, amikor kétségbe esve látta, hogy festményei érthetetlenül sehol sem kellenek, — írni kezdett. Álművészek, kelekótya dilettáns éhenvesztő önzsenik biztatták, hogy írjon csak, ne csüggedjen. Három hónapig írt egy regényt napi tíz órán keresztül, miközben hagymán, kenyéren és vizen élt és combjai felsebesedtek az üléstől. A regény ötszáz, ceruzával teliszántott írkaoldalt tett ki. És így kezdődött:

»Mikor én megéreztem, hogy nem vagyok a parasztok közé való, elszöktem a falunkból. Jártam az országutakat és a természet szűz ölében aludtam éjszaka. Oh, a keblem teli volt nagy ábrándokkal. De a szemem sokszor könnyekkel telt meg, mert arra gondoltam, hogy kis Boriskám másnak lesz hitvese. Am, aki nagy tetteket akar véghezvinni, aztat a végzet erre-arra lökdösi, de neki nem szabad elcsüggednie. Hát én sem csüggedek el. A magyar nép vitéz nép az én vérem is vitézi...«

Végigrohanta vele az összes könyvkiadó vállalatokat. Egyik helyen egy nyugalmazott erdőtanácsos ajánlólevelével jelentkezett, aki azt írta: »Szerintem ez a parasztember egy új Petőfi Sándor és Jókai Mór együttvéve...«

Nadrágos úriember írta ezt. Tanácsos úr. Hát csoda, ha a szerencsétlen belezavarodik, mániakusa lesz önmagának? És így megy ez tucatnyi esetben. Képekkel házalnak félig tébolyultan, képekkel, amelyek ott van megfestve a földgömb, felette egy ördög, vagy villámot sújtó kéz. Zavarosabbnál zavarosabb szimbóikus, világmegváltó művek születnek, mint az őstehetségi állapot utolsó felvillanásai.

Valamit tenni kellene ezekért a veszendő lelkékért. Ellenőrzés alá kellene helyezni a szörnyű őstehetség-kufárokodást, inváziót, amelyen száz és száz munkaképes, ép, fiatal teremtés megy tönkre. Ha egy művész — aki akadémiákat végzett, száz tarlaton vett részt, s mint pedagógus is működik — szót emel ebben az ügyben, a műkedvelő folkloristák, őstehetségkutatók lehurrogják, irigységgel vádolják. Tehát nincs más hátra, tétlenül kell nézni ezt a lélekrontást. És aki nem bírja szívvel, tehetetlenül csak a szemét, fülét zárhatja le.

György László.